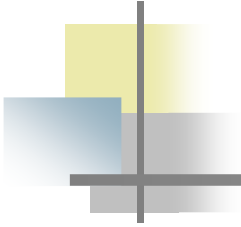

Son Üç Kararı Çerçevesinde Anayasa Mahkemesinin Siyasi Partilerin Kapatılmasına İlişkin İçtihadı

Hikmet TÜLEN
Anayasa Mahkemesi Raportörü
2 Aralık 2010

Partilerin işlevi ve önemi

- Siyasi partilerin çağdaş temsili demokrasilerin işleyişinde çok önemli bir yeri vardır. Modern demokrasi, partiler demokrasisidir.
- Günümüzde seçmen, oyunu, adayın şahsından çok temsil ettiği siyasal partiye verme eğilimindedir. Böylece seçmen, partiler tarafından kendisine sunulan alternatif siyasal programlar arasından bir seçme yapma imkânı bulur ve oy verdiği parti iktidara geldiği takdirde söz konusu programın uygulanacağına güvenebilir.
- Bu anlamda partilere dayanan demokrasi, halkın özelemlerinin devlet yönetimine yansımaları, bu özelemlerle kamusal politikalar arasında bir paralellik kurulmasını sağlar.
- Partisiz bir toplumda halkın devlet yönetimine katılımı çok daha sınırlı bir ölçüde kalır. Zaten günümüzde partilere dayanmayan bir demokratik devlet örneği yoktur

Kapatılan siyasi partiler (1961 Anayasası Dönemi)

Sıra No	Siyasi Partinin Adı	Esas No	Karar No	Karar Tarihi	Sonuç
1.	İŞÇİ-ÇİFTÇİ PARTİSİ	1963/31	1968/44	15.10.1968	Kapatıldı
2.	MİLLİ NİZAM PARTİSİ	1971/1	1971/1	20.05.1971	Kapatıldı
3.	İLERİ ÜLKE PARTİSİ	1971/2	1971/2	29.06.1971	Kapatıldı
4.	TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	1971/3	1971/3	20.07.1971	Kapatıldı
5.	BÜYÜK ANADOLU PARTİSİ	1972/1	1972/1	19.12.1972	Kapatıldı
6.	TÜRKİYE EMEKÇİ PARTİSİ	1979/1	1980/1	08.05.1980	Kapatıldı

- Toplam Dava Sayısı : 6**
- Kapatma kararı : 6**
- Red : --**
-

Kapatılan siyasi partiler (1982 Anayasası Dönemi)

■ HUZUR PARTİSİ	1983/2	1983/2	25.10.1983	Kapatıldı	15.10.1984-18546
■ TÜRKİYE BİRLEŞİKKOMÜNİST PARTİSİ	1990/1	1991/1	16.07.1991	Kapatıldı	28.01.1992-21125
■ CUMHURİYET HALKPARTİSİ	1990/2	1991/2	24.09.1991	Kapatıldı	24.04.1992-21208
■ SOSYALİST PARTİ	1991/2	1992/1	10.07.1992	Kapatıldı	25.10.1992-21386
■ HALKIN EMEK PARTİSİ	1992/1	1993/1	14.07.1993	Kapatıldı	18.08.1993-21672
■ YEŞİLLER PARTİSİ	1992/2	1994/1	10.02.1994	Kapatıldı	10.04.1994-21901
■ ÖZGÜRLÜK VEDEMOKRASİ PARTİSİ	1993/1	1993/2	23.11.1993	Kapatıldı	14.2.1994-21849
■ SOSYALİST TÜRKİYEPARTİSİ	1993/2	1993/3	30.11.1993	Kapatıldı	09.08.1994-22016
■ DEMOKRASİ PARTİSİ	1993/3	1994/2	16.06.1994	Kapatıldı	30.06.1994-21976
■ SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ	1993/4	1995/1	19.07.1995	Kapatıldı	22.10.1997-23148
■ DEMOKRAT PARTİ	1994/1	1994/3	13.09.1994	Kapatıldı	15.02.1995-22203
■ DEMOKRASİ VE DEĞİŞİM PARTİSİ	1995/1	1996/1	19.03.1996	Kapatıldı	23.10.1997-23149
■ EMEK PARTİSİ	1996/1	1997/1	14.02.1997	Kapatıldı	26.06.1998-23384
■ DİRİLİŞ PARTİSİ	1996/2	1997/2	18.02.1997	Kapatıldı	18.07.1997-23053
■ REFAH PARTİSİ	1997/1	1998/1	16.01.1998	Kapatıldı	22.02.1998-23266
■ DEMOKRATİK KİTLEPARTİSİ	1997/2	1999/1	26.02.1999	Kapatıldı	22.11.2001-24591
■ HALKIN DEMOKRASİPARTİSİ	1999/1	2003/1	13.03.2003	Kapatıldı	19.07.2003-25173
■ FAZİLET PARTİSİ	1999/2	2001/2	22.06.2001	Kapatıldı	05.01.2002-24631
■ DEMOKRATİK TOPLUM PARTİSİ	2007/1	2009/4	11.12.2009	Kapatıldı	31.12.2009-27449
■ Toplam Dava Sayısı	: 43				
■ Kapatma kararı	: 19				
■ Red	: 19				
■ Davanın Düşmesi	: 3				
■ Hazine Yardımından Yoksunluk	: 1				
■ Birleştirme	: 1				

Siyasi Partilerle Doğrudan İlgili Mevzuat

- Anayasa m.67/f.1, 68, 69, 149/f.1-3
- 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu (Kapatılma ile ilgili olarak özellikle m.78-108.)

Siyasi faaliyette bulunma hakkı

- **Anayasa m. 67/1:**

"Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir."

- **Anayasa m. 68/1-3:**

"(1)Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

(2)Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

(3)Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Partilerin uyacakları esaslar

Anayasa m. 68/4:

- *(4)Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.”*
- Burada dikkat çeken nokta, partilerin henüz hiçbir faaliyet yapmadan bile, sırf tüzük ve programlarında ifade edilen görüşlerden dolayı yasaklanabilecek olmalarıdır.
- 68/4. maddede yer alan bu yasaklarla ilgili temel mesele, buradaki kavramların Anayasa Mahkemesi tarafından demokratik siyaset imkânını daraltır şekilde yorumlanıp yorumlanmayacak olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda adem-i merkeziyetçi düşüncelerle ülkenin bölünmez bütünlüğü kavramının ne şekilde ilişkilendirileceği, milli bütünlük kavramının etnik ve kültürel çeşitliliğe hangi oranda izin vereceği ve dini değerlere yapılacak herhangi bir atfın kategorik olarak laiklik ilkesinin ihlali sayılıp sayılmayacağı önem kazanmaktadır. (Erdoğan, s.296.)

Siyasi Partiler Kanunu'ndaki yasaklar

- Anayasada yer alan yasakların yanında Siyasi Partiler Kanunu da partilerin örgütlenme ve çalışmalarına ilişkin bazı ek yasaklara yer vermiştir:
 - Buna göre, kapatılmış siyasi partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri ile daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma malolmuş bayrak, amblem ve flamalar siyasi partilerce kullanılamaz.
 - Kurulacak siyasi partiler, kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar.
 - Komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal sosyalist, din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasi partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz. (SPK., m.96)
 - Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plâklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. (SPK., m.81)

Siyasal partilerin örgütlenme ve çalışmalarına ilişkin yasaklar

- Anayasa'nın 68. maddesinde ve Siyasi Partiler Kanunu'nun değişik maddelerinde öngörülen siyasi partilerin amaçlarına ilişkin yasaklar yukarıda belirtilmiştir. Partilerin örgütlenme ve çalışmalarına ilişkin yasaklar bağlamında ise Anayasanın 68 ve 69. maddelerinde kimi yasaklamaların yer aldığı görülmektedir. Şöyle ki;
 - 1- Hâkimler ve savcılar, silahlı kuvvetler mensupları ile memurlar ile yükseköğretim öncesi öğrenciler siyasi partilere üye olamazlar. (m.68/5)
 - 2- Siyasi partiler, ticari faaliyette bulunamazlar. (m.69/2)
 - 3- Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz. (m.69/7)
 - 4- Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. (m.69/8.)

Siyasi Partiler Hangi Sebeplerle Kapatılabilir?

Siyasi partilerin kapatılması, Anayasa ve Kanunla getirilen yasaklara uymamanın en ağır yaptırımıdır. Ancak bütün yasaklar kapatma nedeni sayılmamıştır. Anayasanın 69. maddesi siyasi partilerin hangi durumlarda kapatılacağını göstermektedir. Buna göre siyasi partiler Anayasa Mahkemesi tarafından şu üç durumda kapatılabilir:

- 1- Partinin tüzük ve programınının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması
- 2- Partinin 68. maddenin dördüncü fıkrasındaki yasaklara aykırı fiillerin işlendiği bir odak haline gelmesi
- 3- Partinin yabancı devletlerden, geçek ve tüzel kişilerden ve uluslararası kuruluşlardan mali yardım alması.

Kapatma sebeplerinin Anayasada sayılanlardan ibaret olması

■ Anayasa m.69, f.4-6, 10:

"(4) Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

(5) Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

(6) Bir siyasi partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

(10) Yabancı devletlerden, uluslar arası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddi yardım alan siyasi partiler temelli olarak kapatılır."

Bu hususta öğretisi ve uygulama görüş birliği içindedir.

Kapatma yerine uygulanabilecek yaptırım ve kapatmanın sonuçları

- **Anayasa m.69, f.7-10:**

"(7) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

(8) Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

(9) Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar."

Devlet yardımından yoksun bırakma

- Kapatma sebeplerinin mevcut olması halinde dahi Anayasa Mahkemesi davalı parti hakkında kapatma kararı vermeyebilir. Anayasaya göre (m.69/7), Mahkeme dava konusu fiillerin ağırlığına göre, temelli kapatma yerine davalı siyasi partinin devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına da karar verebilir. Anayasa Mahkemesi bu türden bir kararı ilk defa Adalet ve Kalkınma Partisi hakkında vermiştir. (Erdoğan, s.298.)
- Kapatmanın hukuki sonuçlarına gelince, her şeyden önce, temelli kapatılan bir parti başka bir ad altında yeniden kurulamaz. Ayrıca bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan üyeleri beş yıl süreyle başka bir parti kuramaz ve belli bazı parti görevlerini alamazlar.

Parti kapatmada yetkili merci ve karar nisabı

- **Anayasa, m.149, f.1-3.**

“(1) Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

(2) Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

(3) Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.”

5982 sayılı Yasa, konuyla ilgili hangi yenilikleri içermektedir?

7/5/2010 günlü, 5982 sayılı Yasayla Anayasada yapılan değişikliklerle, kapatma sebepleri alanına dokunulmamıştır; sadece şu iki hususta değişiklik yapılmıştır. Buna göre;

- Bir siyasi partinin kapatılması ya da devlet yardımından yoksun bırakılabilmesi için AYM Genel Kurulunda toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunlukla (en az 9 oyla) karar vermeleri gerekmektedir.
- Anayasanın 84. maddesinin son fıkrasının yürürlükten kaldırılmış olması nedeniyle, beyan ve eylemleriyle Partisinin kapatılmasına yol açan kişinin (şayet milletvekili ise), milletvekilliğinin de düşmesi sonucu ortaya çıkmayacaktır.

68. Maddenin 4. fıkrasına daha yakından bakış... (fıkra neyi yasaklamaktadır?)

- "Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri,
 - *Devletin bağımsızlığına,*
 - ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne,
 - *insan haklarına,*
 - *eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine,*
 - *millet egemenliğine,*
 - *demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz;*
- *sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz;*
- *suç işlenmesini teşvik edemez."*

Ülkenin bölünmezliği...

- Devletin ülkesiyle bölünmezliği,
 - devletin dış bağımsızlığını ve
 - ülke bütünlüğünün korunması unsurlarını içerir.
 - Devletin ülkesiyle bölünmezliği ilkesinin, devletin tekliğinin (üniter devlet yapısının) korunmasını da içine alıp almadığı tartışmalıdır.
 - 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na göre (m.80) "*Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı Devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.*"
- Anayasa Mahkemesi, bu hükme dayanarak, Türkiye'de federal bir sistemin kurulmasını savunan birçok partiyi kapatmıştır.
- Ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu kararları AİHS'ne aykırı bulmuştur. AİHM'ne göre, bir siyasal partinin o ülkede mevcut anayasal rejimi barışçı ve demokratik yollardan değiştirmeye çalışması, tek başına bir kapatma sebebi olamaz. Kaldı ki, federal bir devlet sisteminin, devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü ortadan kaldıracığı iddiası da, fazlasıyla tartışmaya açıktır. (Özbudun, s.94.)

Milletin bölünmezliği ilkesi

- Devletin milletiyle bölünmezliği ilkesi ise, azınlık yaratılmasının önlenmesi, bölgecilik ve ırkçılık yasağı ve eşitlik ilkesinin korunması hususlarını kapsamaktadır. Buna göre siyasi partiler,
 - Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.
 - Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdememezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.
 - Tüzük, program ve faaliyetlerinde Türkçeden başka dil kullanamazlar.
 - Bölgecilik veya ırkçılık amacını güdememezler ve Anayasada yer alan eşitlik ilkesine aykırı faaliyette bulunamazlar. (SPK m.81-83.)
- Siyasi Partiler Kanunu'ndaki bu yasaklar, Anayasada yer alan "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü"ne aykırı hareket etme yasağını aşmakta ve ne türlü olursa olsun etnik temele dayanan siyasal partileri yasaklamaktadır.
- Kimi yazarlara göre, Siyasi Partiler Kanunu'ndaki bu yasaklar Anayasada öngörülen yasak alanını genişletici nitelikte olduğundan Anayasaya uygun düşmemektedir

"Bölünmez Bütünlük" İlkesinin Anayasa Mahkemesi Kararlarında Uygulanışı ve Buna Yönelik Eleştiriler

- Anayasanın 68. maddesinin 4. fıkrasına göre, "*siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ... aykırı olamaz. ...*".
- Anayasa Mahkemesi, günümüze kadar 12 siyasi partinin kapatılması kararında bu ilkeyi esas almıştır^[1].
- Siyasi partilerin amaçlarına ilişkin yasakların başında, partilerin tüzük ve programları ile eylemlerinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamayacağı kuralı yer almaktadır.
- Bu ilke ilk defa 1961 Anayasası ile hukuk sisteminde ifadesini bulmuştur. 1961 Anayasasının 3. maddesi "*Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür*" hükmünü getirmiştir. 1982 Anayasası da bölünmez bütünlük ilkesini sık sık tekrarlamıştır.
- ^[1] Türkiye İşçi Partisi (1971), Türkiye Emekçi Partisi (1980), Sosyalist Parti (1991), Sosyalist Birlik Partisi (1995), Türkiye Birleşik Komünist Partisi (1991), Halkın Emek Partisi (1993), Özgürlük ve Demokrasi Partisi (1993), Demokrasi Partisi (1994), Demokrasi ve Değişim Partisi (1996), Emek Partisi (1997), Demokratik Kitle Partisi (1999), Halkın Demokrasi Partisi (2003).

Egemenlik-bölünmezlik-üniter devlet

- Bölünmezlik ilkesi, anayasa hukukunda egemenlik kavramı ile birlikte ele alınması gereken bir kavramdır. Egemenlik kavramı ise, en yüksek iradeye, karar ve eylem gücüne sahip olmak; başkasının otoritesi altında bulunmamak ve otoriteyi başkası ile paylaşmamak demektir.
- Devleti oluşturan öğelerin, *egemenlik*, *toprak* ve *ulus* kavramlarıyla ifade edildiği bilinen bir husustur. Milli ya da ulusal devlet ilkesi, devleti oluşturan unsurların bir ve bütün olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda ülkenin ve ulusun bütünlüğü kavramları önem kazanmaktadır. Bu soyut kavramların anayasa hukuku açısından doğurduğu birtakım somut sonuçlar vardır:
 - Bunlardan birincisi, ülke toprağının bölünmezliği ve devredilmezliğidir.
 - İkinci önemli sonuç ise, üniter devlet yapısının zorunlu oluşu, anayasal sistemin federal modele uygun olmamasıdır.Anayasa Mahkemesine göre, ne ad altında olursa olsun, üniter devlet yapısı içinde kalırsa bile Anayasa, bölgesel özerklik vb. biçimlere de olanak vermemektedir.

AYM'nin üniter devlet yaklaşımının eleştirisi (I)

- AYM kararlarında, tekil devlet yapısı, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesinin zorunlu bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.
- Devletin üniter yapısının korunması ve federatif sistemin reddini amaçlayan SPK.nun "Devletin tekliği ilkesinin korunması" başlığını taşıyan 80. maddesine göre, "*Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı Devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.*"
- Bu yasağın Anayasada öngörülen "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" ilkesinin doğal ve zorunlu bir sonucu olduğunu ileri sürmek zordur. Çünkü federatif yapıyı ya da bölgesel özerkliği savunan bir partinin mutlaka devletin bütünlüğünü yıkmayı amaçladığı varsayılmaz. Türkiye'de federalizm, bölücülükle özdeş bir ideoloji olarak algılanmakta ve üniter yapının ulusal birliği sağlamanın tek yolu olduğu düşünülmektedir. Oysa federalizm, birçok ülkede, aynı zamanda ulusal birliği sağlamanın ve demokratik rejim kurmanın yöntemi olarak da kullanılmaktadır^[1].
- ^[1] Oktay Uygun, "Üniter ve Federal devlet Açısından Egemenliğin Bölünmezliği İlkesi", Cumhuriyetin 75. Yılı Armağanı, İÜ yayını, İstanbul, 1999, s.409'dan aktaran; Akartürk, s.194

AYM'nin "üniter devlet" algısının eleştirisi (II)

- Yüksek Mahkeme, "*Anayasa, bölgeler için özerklik ve özyönetim adı altında ayrılık getiren yöntemlere-biçimlere kapalıdır*" diyerek üniter devlet yapısı içinde bölgesel özerklik modelini de bölünmez bütünlük ilkesine aykırı bulmuştur.
- Anayasa Mahkemesinin bu yaklaşımını isabetli bulmayan kimi yazarlara göre, belirli ilke ve kuralları anayasal düzeyde siyasal ve hukuksal değişmez kalıplar olarak dondurmak ve bunu tartışma götürmez gerçek olarak gelecek kuşaklara da dayatmak, hem çoğulcu demokratik yapı ile hem de toplumsal değişim dinamiğinin ortaya koyduğu düşünce ve inanç alanındaki değişim ve dönüşüm ile bağdaşmaz.
- Bu bağlamda, toplumu ilgilendiren başlıca sorunlar konusunda çoğulcu yapı içinde çözüm üretmesi gereken kuruluşların başında siyasal partiler gelmektedir. Şiddete dayanmayan, barışçıl ve demokratik yöntemlere uygun olarak geliştirilen çözümler, içeriği ne olursa olsun, ideolojik çoğulculuğun ve "tek doğru yasağı"nın gereğidir. Aksi takdirde, devleti koruma refleksi, demokratik hak ve özgürlükler aleyhine işleyerek rejimin demokratik niteliğini tehlikeye düşürebilir.

Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR) Kararı, E.2002/1, K.2008/1, K.T.29.1.2008

- Başsavcılık,
 - Tüzük ve Programında yer alan bazı bölümlerin Anayasa'nın Başlangıç'ı ve 2., 3., 14., 68. maddeleriyle
 - 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 78. maddesinin (a) ve (b) bentlerine, 80. maddesine, 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı savıyla
 - Hak ve Özgürlükler Partisi'nin (HAK-PAR) Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci fıkrasıyla 2820 sayılı Kanun'un 100. ve 101. maddesinin (a) bentleri uyarınca kapatılmasına karar verilmesi istemiştir.

■

Siyasi partilerin işlevleri

- “Siyasal çoğulculuğu ve katılımcılığı esas alan kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıracak özgün kuruluşlara duyulan gereksinim, dağınık siyasal görüşleri birleştirmek suretiyle halk iradesini oluşturan ve açığa çıkaran siyasal partiler vasıtasıyla karşılanmaktadır.
- Partiler, belli siyasal düşünceler çevresinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları hukuksal yapılardır.
- Siyasi partilerin kendilerine göre öne çıkardıkları ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur.
- Bu nedenle siyasi partiler, Anayasanın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "örgütlenme", "düşünce ve ifade özgürlüğü" konusundaki 10. ve 11. maddelerinin koruması altındadırlar.”

siyasî partilerin varlıklarını sürdürmelerini esas, kapatılmaları ise istisnadır.

- Demokratik rejimin olmazsa olmaz ön koşulu sayılmaları nedeniyle siyasî partiler Anayasa'da özel olarak düzenlenmiş,
 - 68. maddenin ikinci fıkrasında, siyasî partilerin demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları;
 - üçüncü fıkrasında da siyasî partilerin önceden izin almadan kurulacakları ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri belirtilmiştir.
 - Böylece, siyasî partilerin diğer tüzelkişilerden farklı olarak kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esaslar Anayasal güvenceye kavuşturulmuş,
 - kapatılmalarına yol açabilecek nedenler ise Anayasa'nın 14. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasını engelleyen düzenleme de gözetilerek tek tek sayılmış, yasakoyucuya bunların dışında düzenleme yapmaya elverişli bir alan bırakılmamıştır.
- Belirtilen düzenlemelerle Anayasa koyucu siyasî partilerin varlıklarını sürdürmelerini esas alıp, kapatılmalarını ise ayırık durumlarla sınırlı tutarak, öncelikle demokratik rejimin, sağlıklı biçimde yaşatılmasını amaçlamış, ancak korunması gereğini de göz ardı etmemiştir.

Tüzük ve programda yer alan söylemler ifade özgürlüğü kapsamında yer alır.

- Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırılığı değerlendirilirken, Anayasa'nın siyasi partilere verdiği özel önemi vurgulayan diğer kurallarının da göz önünde bulundurulması gerekir.
- Bu nedenle, siyasi partilerin, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen tüzük ve programlarındaki söylemlerinin demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturmaması durumunda, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldığının kabulü gerekir.
- Demokratik rejimin tüm kurum ve kurallarıyla özümsemiği ülkelerde de rejim için ciddi bir tehlike oluşturmadıkça siyasi partilerin kapatılmasına olur verilmediği gözetildiğinde çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma hedefini esas alan Anayasamızın da salt ifade özgürlüğü kapsamında kalan tüzük ve program düzenlemesini kapatma nedeni saydığını kabul etmek olanaklı değildir.

Sadece tüzük ve programı nedeniyle parti kapatılamaz.

- Tüzük ve Programında HAK-PAR'ın, genel olarak adem-i merkezîyetçi bir yönetime ağırlık verdiği, Türkiye'nin temel sorunu olarak kabul ettiği Kürt sorununu hak eşitliği temelinde çözmeyi seçmenine vaadettiği görülmektedir.
- Tüzük ve Programında ifade edildiği biçimde Parti'nin, Kürt sorunu olarak ele alıp değerlendirdiği soruna, kendine göre çözüm önerileri getirmesi, vatandaşlık temelinde ulus kavramının reddi olarak nitelendirilemez.
- Kapatma davasının Parti'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra açıldığı da gözetildiğinde, belli bir sorunun varlığına ve buna dair çözüm önerilerine ilişkin ifadelerin demokratik bir rejimde düşünce ve ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilmesi gerekir.
- Gerek iddianamede gerekse sonraki aşamalarda, Parti'nin söz konusu amaçları gerçekleştirmek için Anayasa dışı bir yöntemi uygulayacağına ilişkin herhangi bir kanıt da yer verilmemiştir.
- Yukarıdaki açıklama ve değerlendirmeler çerçevesinde Parti'ye, tüzük ve programında yeralan ifadelere dayanılarak yaptırım uygulanması, örgütlenme ve ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturacağından, İddianame'de ileri sürülen gerekçelerle Parti hakkında kapatma ya da yerine başka bir yaptırım uygulanması demokratik bir toplumda zorunlu bir tedbir niteliğinde görülemez.
- Açıklanan nedenlerle Hak ve Özgürlükler Partisinin Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci fıkrası ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi uyarınca kapatılması isteminin reddi gerekir.

karşıoy

- Hak-Par kararında 5 üye kapatılma isteminin reddi yönünde, 6 üye ise istemin kabulü yönünde oy kullanmıştır. Anayasanın 149. maddesinde belirtilen nitelikli çoğunluk sağlanamadığı için kapatılma isteminin reddine karar verilmiştir.
- Karşıoy gerekçesinde, Anayasa'nın (Md. 68 ve 69) bir siyasi partinin tüzük ve programının devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasına aykırı olması halinin varlığını tek başına kapatma nedeni saydığı, bunun ötesinde söz konusu yasak doğrultusunda eylem ve faaliyette bulunma halini aramadığı... hususu vurgulanmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Kararı,

E.2008/1, K.2008/2, K.T.30.7.2008

Resmi Gazete tarih ve sayısı: 24.10.2008/27034, (s.51-752.)

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 14.3 2008 tarihli iddianamesi ile,
 - “Adalet ve Kalkınma Partisinin, laikliğe aykırı eylemlerin odağı durumuna geldiğinin tespiti ile eylemlerinin ağırlığı da gözetilerek ... kapatılmasına,
 - Davalı partinin genel başkanı başta olmak üzere isimleri sayılanların ... beş yıl süreyle bir başka siyasi partinin kurucusu, yöneticisi, deneticisi ve üyesi olamayacaklarına,

Karar verilmesini” istemiştir.

Siyasi partiler ve demokratik devlet ilkesi...

- "Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatlarında Anayasada öngörülen demokrasinin klasik ve çağdaş batı demokrasisi biçiminde anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir."
- "Özgür siyasi partilerin olmadığı bir sistemin demokrasi olarak nitelendirilmesi kabul edilemez. Çünkü siyasi partiler olmaksızın, toplumsal talep ve beklentilerin siyasal direktifler biçiminde somutlaşması, ulusal iradenin oluşması, toplumsal barışın sağlanması ve devlet yönetiminin halka dayanması mümkün değildir."
- "Siyasi partiler bu farklı düşünceleri örgütleyip, siyasi düzene yönlendirerek siyasal iktidar ile kendisine meşruiyet dayanağı sunan toplum arasında aracılık görevi de üstlenirler. Dolayısıyla siyasi partilerin hem sayısal olarak ve hem de program yönünden çoğulculuğunun sağlanması, demokratik meşruiyet için zorunludur. Bu nitelikleriyle siyasi partilerin Anayasanın 2. maddesindeki *demokratik devlet* ilkesini gerçekleştiren yaşamsal organlar oldukları açıktır. Demokratik siyasetin ancak siyasi partiler yoluyla üretilebildiği günümüz demokrasilerine bu nedenle *partiler demokrasisi* de denmektedir."

Uluslararası hukuka atıflar...

- "...Anayasakoyucu siyasî partilerin varlıklarını sürdürmelerini esas alıp, kapatılmalarını ise ayırık durumlarla sınırlı tutarak, öncelikle demokratik rejimin, sağlıklı biçimde yaşatılmasını amaçlamış, ancak korunması gerektiğini de göz ardı etmemiştir."
- Anayasanın 90. maddesinin son fıkrası, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel haklara ilişkin uluslararası sözleşmelerin yasa hükmünde olduğu ve yasalarla farklı hükümler içermesi nedeniyle doğacak uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağını öngörmektedir.
- Türkiye'nin hukuk düzeni ile çağdaş demokrasilere egemen ilke ve uygulamalar arasında koşutluğun sağlanmasını amaçlayan bu kural, kurucu üyesi ya da üyesi bulunduğumuz uluslararası kuruluşlarca oluşturulmuş özgürlük standartlarının dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.
- Anayasanın somut kuralları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin içtihatları ve Avrupa ortak standardını somutlaştıran Venedik Kriterleri ile, bir yandan Anayasanın öngördüğü klasik demokrasi anlayışının gereği olarak siyasal özgürlüklerin güvence altına alınması sağlanırken, diğer yandan son çare olarak düşünülen siyasi parti kapatma yaptırımının uygulanmasıyla demokratik düzenin korunması ve güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Partiler hangi hallerde kapatılabilir?

- Demokratik rejimin tüm kurum ve kurallarıyla özümsemiği ölkelerde
 - demokratik ilkelere aykırı bir amaç taşımadığı ve
 - şiddeti teşvik edip araç olarak kullanmadığı veya
 - demokrasiyi ve demokraside tanınan hak ve özgürlükleri yok etmeyi amaçlayan bir siyasi partiye dönüşmediğı sürece siyasi partilerin kapatılmasına olur verilmediğı gözetildiğinde,
- çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma hedefini esas alan Anayasamızın da siyasi partilerin salt düşünce açıklamaları ile siyasi faaliyet özgürlüğünün doğası gereğı toplumsal talepleri barışçı yollarla ve hukuksal düzenlemelerle karşılama çabaları nedeniyle partilerin kapatılmasına izin verdiği söylenemez.

Laiklik nedir?

- Anayasanın 2. maddesinde öngörülen laik Cumhuriyet ilkesi,
 - egemenliğin ulusa ait olduğu,
 - ulusal irade dışında herhangi bir dogmanın siyasal düzene yön vermesi olanağının bulunmadığı,
 - hukuk kurallarının dinsel buyruklar yerine demokratik ulusal talepler esas alınarak aklın ve bilimin öncülüğünde kabul edildiği,
 - çoğunluk ya da azınlık dinine, felsefi inançlara veya dünya görüşlerine mensup olup olmadıklarına bakılmaksızın, din ve vicdan özgürlüğünün ayrımsız ve önkoşulsuz olarak herkese tanındığı ve anayasada öngörülenin ötesinde herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadığı,
 - dinin kötüye kullanılmasının ve sömürülmesinin yasaklandığı,
 - devletin tüm işlem ve eylemlerinde dinler ve inançlar karşısında eşit ve tarafsız davrandığı bir cumhuriyeti öngörmektedir.

Laiklik – demokrasi ilişkisi

- “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Refah Partisi kararında da ifade bulduğu gibi, laikliği reddeden düzenlerin demokratik olarak nitelendirilmesi olanaksızdır.
- Laikliğin temel bir değer olarak kabul edilmediği sistemlerde ise, inançlar ve dinler arasında ayrımcılık ve imtiyazlar söz konusu olacağından, ulusun tüm mensuplarının egemenliğin kullanımına eşit biçimde katılımından, buna bağlı olarak demokrasiden söz edilemez.
- Demokrasi ve laiklik arasındaki bu zorunlu ilişki, Anayasanın her iki ilkeyi de cumhuriyetin değiştirilemez nitelikleri arasında kabul etmesini gerektirmiştir.
- Anayasanın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında siyasi partilerin tüzük, program ve eylemlerinin yalnızca laikliğe veya demokrasi ilkesine değil, “demokratik ve laik cumhuriyet” ilkesine aykırı olamayacağı belirtilerek, her iki kavramın birlikte Türkiye Cumhuriyetinin niteliğini somutlaştırdığı görülmektedir.
- Bu nedenle laikliğe aykırı eylemlerde bulunduğu ileri sürülen siyasi partiler hakkında yapılacak değerlendirmelerde her iki kavramın azami geçerlilik kazanacağı bir yorumun esas alınması gerekmektedir.”

Partinin hangi eylemleri bağdaşmaz bulunmuştur?

- Dinin sosyal bir kurum olması nedeniyle toplumda dinsel özgürlük taleplerinin ya da gereksinimlerin ortaya çıkması, siyasi partilerin bu sorunlara ilişkin politika belirlemesini gerektirebilir.
- Ancak Anayasanın 24. maddesindeki açık hüküm gereği, siyasi partilerin bu taleplere yönelik politika üretirken, dini ve dince kutsal sayılan değerleri ve dinsel duyguları siyasal mücadele aracı haline getirerek toplumda dinsel talep ekseninde ayrışmalara yol açması laiklik ilkesiyle bağdaşmaz.
- Davalı partinin Anayasanın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen “demokratik ve laik cumhuriyet” ilkesine aykırı bazı eylemleri belirlenmiştir.
 - Üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağı,
 - Kuran Kurslarına yönelik yaş kısıtlaması ve
 - İmam Hatip Liselerine uygulanan katsayı sınırlamasının kaldırılmasına yönelik toplumsal taleplerin bulunduğu görülmektedir.

Ancak davalı partinin bu doğrultudaki siyasal mücadelesini laiklik ilkesinin Anayasanın somut kurallarında ortaya çıkan tercihe uygun biçimde yürüttüğü savunulamaz. Bu sorunlar toplumda ayrışma ve gerginliklere yol açacak düzeyde siyasetin temel sorunu haline dönüştürülmüş, toplumun dinsel konulardaki duyarlılıkları yalın siyasal çıkar amacıyla araçsallaştırılmış, toplumun temel ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarının siyasetin gündeminde yer alması güçleşmiştir.

Davalı parti lehindeki olgular

- Davalı partinin laik düzeni ortadan kaldırma, laikliğin temel esaslarını zedeleme ve buna bağlı olarak demokratik düzeni ortadan kaldırma amacını taşıyıp taşımadığını saptayabilmek için, aleyhteki delillerin yanında, lehteki olguların da değerlendirilmesi, hukuk devletine uygun bir yargılamanın temel koşuludur.
 - Yukarıda saptanan ayrı haller dışında;
 - davalı partinin iktidarı döneminde 1963 Ankara Antlaşması'yla birlikte Türkiye'nin temel dış politikası haline gelen Avrupa Birliği'ne giriş çabası sürdürülmüş, adaylık statüsünün elde edildiği 1999 yılından başlatılan hukuksal ve siyasal reformlara hız verilmiş, gerek Anayasa'da gerekse yasalarda esaslı değişiklikler yapılmıştır.
 - Bu çerçevede Anayasanın 10., 30., 38., 90. ve 101. maddelerinde yapılan değişikliklerle savaş zamanlarında dahi ölüm cezalarını olanaklı kılan kurallar Anayasadan çıkarılmış,
 - uluslararası insan hakları sözleşmelerine yasaların uygulanmasında öncelik tanınarak ulusal uygulamaların uluslararası insan hakları standartlarına uygunluğu sağlanmış,
 - kadın-erkek eşitliğinde ileri bir aşama olan pozitif ayrımcılık temel bir anayasal ilke olarak kabul edilmiştir.
 - Cumhurbaşkanı'nın doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesi,
 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılması, Uluslararası Ceza Divanı'nın yargılama yetkisinin kabul edilmesi,
 - 1966 tarihli Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Kültürel, Ekonomik ve Sosyal Haklar Sözleşmeleri başta olmak üzere birçok uluslararası temel hak ve özgürlük belgesinin iç hukuka aktarılması,
 - gayrimüslim azınlıkların statülerinde iyileştirme sağlayan yasaların kabul edilmesi,
 - daha az temel hak sınırlaması içeren dernekler yasasının kabul edilmesi gibi, ülkenin daha demokratik ve özgürlükçü bir yapıya kavuşturulması çabaları, özellikle ataerkil ve geleneksel toplumsal yapıyı modern bir dönüşüme açma fırsatı sunan kadın-erkek eşitliğinin Anayasaya aktarılması, Avrupa Birliğiyle müzakerelerin başlatılması, uluslararası sorunların barışçı yolla çözümüne aktif katkısı dikkate alındığında,
- davalı partinin sahip olduğu iktidar gücünü ülkenin çağdaş batı demokrasiler standardına kavuşması yönünde kullandığı açıktır.

Kapatma yerine devlet yardımından yoksunluk...

- Davalı partinin,
 - demokrasiyi ve laik devlet düzenini ortadan kaldırma veya
 - anayasal düzenin temel esaslarını şiddet kullanarak ve hoşgörüsüzlükle tahrip etme amacı,
 - bu amacı somutlaştıran eylemleri ve
 - elindeki iktidar olanaklarını şiddet doğrultusunda kullandığına ilişkin veriler saptanamamış,bu eylemler kapatmayı gerektirecek ağırlıkta görülmemiştir.
- “...davalı partinin Anayasanın 69. maddesinin yedinci fıkrası ile 2820 sayılı Yasanın 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca son yıllık devlet yardımının yarısından yoksun bırakılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.”

Karşıoy (I): ne kapatılma ne de devlet yardımından yoksunluk... (1 üye)

- Başsavcı; belirtilen söylemlerden yola çıkarak sözkonusu partinin laik düzeni ortadan kaldırarak şeriat düzenini yerleştirme amacı taşıdığını ileri sürmüştü, bu nedenle de kapatılmasını istemiştir. Başsavcı partinin laik düzeni ortadan kaldırma amacını tesbit ederken genel olarak üniversitelerde yaşanan başörtüsü yasağı, imam hatip lisesi mezunlarına üniversiteye girerken uygulanan katsayı ve kuran kurslarının sorunlarına ilişkin parti mensupları tarafından yapılan konuşmaları ağırlıklı olarak değerlendirmeye almıştır.
- Bu söylemlerin laikliği ortadan kaldırma amacı taşıdığını söylemek oldukça zordur. Zira siyasi partilerin tek sermayesi toplumsal sorunlar ve taleplerdir. Bir boyutuyla öğrenim diğer boyutuyla din ve vicdan özgürlüklerini ilgilendiren bu konuların siyasi bir parti tarafından dile getirilmesi hem Anayasamızın hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin güvence altına aldığı ifade özgürlüğü kapsamındadır.

Karşıoy (II): Partinin kapatılması gerekir... (6 üye)

- Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan lâiklik ilkesine aykırı fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği saptanan Parti'nin, sahip olduğu oy potansiyeli ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde sağladığı çoğunluk bu Parti'nin, demokratik siyasi yaşam için oluşturduğu tehlikenin büyük boyutlara ulaştığını göstermektedir.
- Türbanın Yükseköğretim kurumlarında serbestçe takılmasına olanak sağlamak amacıyla Anayasa'nın 10 ve 42. maddelerinde yapılan değişiklikte, belirleyici olması ve buna ilişkin Yasa'nın Anayasa'nın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez kuralları arasında yer alan lâiklik ilkesini değiştirdiği gerekçesi ile iptal edilmesi davalı Parti'nin, lâiklik karşıtı düşüncelerini yaşama geçirme konusundaki kararlılığını, Cumhuriyetin temel niteliklerini tehdit noktasına kadar vardırabileceğini gösteren somut bir örnektir.
- Dava dosyasında yer alan ancak, karara esas alınacak eylemlerin oylanmasında da Anayasa'nın 149. maddesinde öngörülen nitelikli çoğunluğun aranması nedeniyle altı oya ulaşmasına karşın, kararda dayanılan deliller arasında yer almayan eylemleri de bulunmaktadır. ... (bu söylem ve eylemler) Parti'nin demokratik rejim için yarattığı tehlikenin önemli boyutlara ulaştığını ve bu tehlikenin hazine yardımıyla mahrumiyet yaptırımıyla önlenemeyeceğini göstermektedir."

Demokratik Toplum Partisi (DTP) Kararı, E.2007/1, K.2009/4, K.t.11.12.2009

- Başsavcılık,
- Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı eylemlerin odağı haline gelen ve bu şekilde;
 - - Anayasa'nın 68 inci maddesinin 4 üncü fıkrasına,
 - - 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 80, 81, 82 ve 90 inci maddelerine,
- Aykırı eylemlerde bulunduğu açıkça anlaşılan Demokratik Toplum Partisi (DTP)'nin Anayasa'nın 69 uncu maddesinin 6 ncı fıkrası ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 101/1-b ve 103 üncü maddeleri gereğince temelli kapatılmasına,
- Partinin kapatılmasına neden olan üyeleri hakkında beş yıl süreyle parti üyeliği yasağına karar verilmesini istemiştir.

iddia

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kapatma isteminde özetle;
 - davalı Demokratik Toplum Partisi'nin terör örgütü tarafından kurduulduğu ve yönetildiğine dair bilgiler,
 - gerçekleşen eylemler ve kesinleşmiş mahkeme kararları ile
 - Yerel Cumhuriyet Başsavcılıklarında devam eden hazırlık soruşturmalarına ve mahkemelerde açılmış bulunan kamu davalarına konu olan ve parti üyeleri tarafından gerçekleştirilen eylemler ve sarfedilen beyanlar ile
 - Parti tüzük ve programındaki kimi anlatımlar dikkate alındığında,
 - terör örgütü ve mensuplarını taban olarak muhatap aldıkları halde terör örgütü olarak adlandırmadıkları,
 - Parti binalarının örgüt kampı haline getirildiği,
 - örgütün propagandaları ile halkı kin ve düşmanlığa teşvik eden beyanlarda bulunulduğu,
 - terör örgütünün yayın organı olan ROJ TV isimli televizyon yayınlarına katıldığı,
 - toplantı ve gösterilerde slogan, resim ve pankartlar kullanılarak şiddet görüntülerinin oluşturulduğu,
 - esnafın dükkanlarını kapatmaları yönünde teşvik ve tehdit edildiği,
 - partililerin örgüt kamplarında eğitildiği,
 - örgüt üyelerinin Parti'de yönetici konumuna getirildiği,
 - böylece davalı Parti'nin birçok il ve ilçe teşkilatı başkan ve üyelerinin, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik eylem ve davranışlarda buldukları ve bu eylemlerinin Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nda belirtilen odak halini oluşturduğu, bu nedenle davalı Parti'nin kapatılması gerektiği ileri sürülmüştür.

savunma

- Davalı Parti savunmasında özetle;
 - kapatma davası dosyasına konulan ya da iddianamede dayanılan kanıtların hukuka uygun, adil ve tarafsız bir soruşturmanın ürünü olmadığını,
 - yürütülen soruşturmaların birçoğunun sonuçlanmadığını, sonuçlanandan birçoğunun beraatle neticelendiğini,
 - iddianamede belirtilen konuşma ve açıklamaların ifade ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini,
 - Türkiye'nin başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere kimi uluslararası sözleşmeleri kabul ettiğini, iç hukuk normu ile ulusalüstü norm arasında bir çatışma söz konusu olduğunda mahkemelerin ulusalüstü normu doğrudan uygulaması gerektiğini, ulusalüstü normların iç hukuka üstün ve bağlayıcı olduğunu,
 - Parti'nin hiçbir şekilde Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik eylemlerin odağı haline gelmediği gibi,
 - PKK terör örgütü ile de bir bağlantısının bulunmadığını,
 - Parti olarak PKK aleyhine beyanda bulunmaya zorlanmalarının düşünce ve kanaat özgürlüğüne aykırı olduğunu, bu konuda susma haklarının bulunduğunu belirterek davanın reddini istemiştir.

Uluslararası hukuka atıf ve 90.maddenin son fıkrası...

- öncelikle konuya ilişkin Anayasa, Siyasi Partiler Kanunu ve ilgili uluslararası sözleşmelerin incelenmesi gerekli görülmüştür.
- Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasında, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin yasa hükmünde olduğu ve yasalarla farklı hükümler içermesi nedeniyle doğacak uyumsuzluklarda uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağı öngörülmektedir.
- Türkiye'nin hukuk düzeni ile çağdaş demokrasilere egemen ilke ve uygulamalar arasında koşutluğun sağlanmasını amaçlayan bu kural, kurucu üyesi ya da üyesi bulunduğumuz uluslararası kuruluşlarca oluşturulmuş temel hak ve özgürlük standartlarının dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.
- Anayasa'nın somut kuralları, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin içtihatları ile Avrupa ortak standardını saptayan Venedik Komisyonunun belirlediği kriterlerle birlikte değerlendirildiğinde,
- bir yandan Anayasa'nın öngördüğü klasik demokrasi anlayışının gereği olarak siyasal özgürlüklerin güvence altına alınması sağlanırken, diğer yandan son çare olarak düşünülen siyasi parti kapatma yaptırımını ile demokratik düzenin korunması amaçlanmıştır.

Siyasi partiler, AİHS nin 10. ve 11. maddelerinin koruması altındadır.

- Siyasi partilerin kendilerine göre öne çıkardıkları ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur.
- Siyasi partiler devlet erkine yönelik toplumsal talepleri yalnızca dile getiren kurumlar değil, toplumsal direktifleri somutlaştıran, yorumlayan ve devlete yönlendiren yaşamsal kurumlardır.
- Bu nedenle siyasi partiler, Anayasa'nın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "düşünce ve ifade" ve "örgütlenme" özgürlüklerini düzenleyen 10. ve 11. maddelerinin koruması altındadırlar.

AIHM içtihadına atıf – Batasuna kararı

- Uluslararası yargı yerlerince belirtildiği ve Venedik Komisyonu'nun çeşitli tarihlerde kabul ettiği raporlarında da vurgulandığı üzere,
 - siyasi partilerin şiddet kullanılmasını savunmaları veya
 - anayasayla garanti altına alınan hak ve özgürlüklere zarar verecek şekilde demokratik anayasal düzeni yıkmak için politik bir araç olarak şiddeti kullanmaları veya aynı amaçları gerçekleştirmek için terör ve şiddete başvuran oluşumlarla birlikte hareket etmeleri ve onlara destek vermeleri halinde zorunlu bir tedbir olarak siyasi partilerin yasaklanması veya kapatılması makul görülebilir.
- Nitekim, teröre destek verdikleri ve terörü kınamayı reddettikleri gerekçesine dayalı olarak İspanyol yargı organlarınca kapatılmalarına karar verilen Herri Batasuna ve Batasuna Partilerinin yaptığı başvuruyu değerlendiren AIHM Beşinci Dairesi, 30 Haziran 2009 tarihli Herri Batasuna ve Batasuna / İspanya kararında Sözleşme'nin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

Batasuna kararı ne söylemekte...

- AIHM, otuz yıldan daha uzun süreden beri var olan terör ortamında ve diğer siyasal partilerin tamamı tarafından kınanmakta iken şiddeti kınamayı reddetmeyi terörizme üstü kapalı bir destek davranışı olarak görmüştür.
- Mahkeme, başvuran partilere izafe edilebilecek ve terörle uzlaşma sonucuna varacak birçok ciddi ve tekrarlanan eylem ve davranışın varlığını belirlemiştir.
- Mahkeme, her halükarda, partinin kapatılmasının terörün kınanmaması olgusuna da dayanmış olmasını Sözleşme'ye aykırı görmemektedir.
- Zira, siyasetçilerin sadece eylemleri ve söylemleri değil, aynı zamanda belli durumlarda pozisyon alma olarak değerlendirilebilecek ve tamamen açık destek eylemi sayılabilecek eylemsizlikleri veya sessizlikleri de dikkate alınmalıdır.

Partinin eylemlerinin niteliđi...

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesinde davalı siyasi parti üyelerince ve parti organlarıncı gerçekleştirildiği iddia edilen eylemler ise,
 - anılan terör örgütü ve bu örgütün elebaşıyla işbirliği halinde hareket edilmesi,
 - terör örgütünün propagandasının yapılması,
 - bu örgütün varlığının ve eylemlerinin mazur ve meşru gösterilmeye çalışılması,
 - terör örgütüne yardım ve destek sağlanması şeklindeki beyan ve fiillerden oluşmaktadır.
- Demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları sayılmaları siyasi partilere bir güvence sağlamanın yanında, önemli görev ve sorumluluklar da yüklemektedir. Bu, yalnızca iç hukuk sisteminin öngördüğü bir yükümlülük değildir. uluslararası belgelerde de bu dengeyi bozucu tutum ve davranışların himaye görmediği anlaşılmaktadır.
- Dolayısıyla bir siyasi partinin, siyasi faaliyet görüntüsü altında ülkenin tamamının asayiş ve güvenliğini olumsuz yönde etkileyen, tüm bireylerin temel hak ve hürriyetlerinden yararlanmalarını engelleyen veya ortadan kaldıran terör eylemlerini destekleyen, zemin hazırlayan ve meşrulaştırmaya çalışan söylem ve eylemlerde bulunması hiçbir demokratik sistemde koruma göremez.

Orantılı ve zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca cevap... Devlet yardımından yoksunluk yaptırımını neden uygun görülmediği...

- Davalı Parti hakkında verilecek bir kapatma kararının,
 - ulusal güvenliğin ve anayasal düzenin korunması yönünde güdülen meşru amaçla orantılı,
 - demokratik bir toplumda gerekli ve zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca cevap veren nitelikte olacağı açıktır.
- Teröre destek niteliğindeki eylem ve söylemlerin yoğunluğunun toplumda sarsıcı etkilere, aşırı endişe, kaygı ve belirsizliklere yol açtığı, bu siyasi anlayışla davalı Parti'nin demokratik hayata katkıda bulunduğu söylenemeyeceği ve bu nitelikteki fiillerin ağırlığı karşısında, Anayasa Mahkemesi'nin temelli kapatma yerine dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebileceğine ilişkin hüküm davalı Parti hakkında uygulanmamıştır.

sonuç

- Demokratik Toplum Partisi'nin, eylemleri yanında terör örgütüyle olan bağlantıları da değerlendirildiğinde Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği anlaşıldığından, Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. ve 103. maddeleri gereğince kapatılmasına, 11.12.2009 tarihinde oybirliğiyle karar verilmiştir.